

• Roknskaparførslur við víkjandi grunnum.

• Toll og tolleftirlit.

Sum árinu gingu við nýggjum og broyttum inntøkulógum, útreiðslulógum og virkisøkjum, gjørdist gjaldstovan sjálv mønin í landskassans figgjar- og roknskaparumsiting og, sum longu sagt, við gjaldstovustjórans beinleiðis referencu til løgmann og løgtingsins figgjarnevnd og ríkisumboðið.

Í 1987 var undirritaði tilnevndur stjóri á Føroya Gjaldstovu.

Sama árið legði landsstýrslimurin við figgjarmálum uppskot til løgtingið um avtøku av lóg nr. 12 frá 28. mars 1949 um Føroya Gjaldstovu. Lógin varð avtikin, og løgmaður kunngjórði avtøkulógina at koma í gildi. Eingin lóg kom í staðin fyri lógina frá 1949, sum var tann fyrsta yvirtøkulógin, sum løgtingið framdi við støði í heimastýrslógini.

Hetta varð framt uttan samráðing ella vegleiðing ella kunning til gjaldstovustjóran.

Sum fyribilsstjóri í 1985 varð eg varur við, at essentielt gjaldstovustjórarvirksemi hvarv, eins og týðandi landskassaskjøl á goymslu á gjaldstovuni hvurvu uttan mína vitan ella loyvi. Hetta fekk sera álvarsligar figgjarligar og umsitingarligar avleiðingar í landskassanum. Men óskilið helt bara fram.

Slíkt óskil varð skrivliga fráboðað avvarðandi landsstýrslimur og løgmanni.

Undir slíkum eyðmýkjandi umstøðum bað gjaldstovustjórin (undirritaði) løgmann um at verða loystur úr embætinum beinanvegin. Hetta hendi í 1991 nokur ár, áðrenn eftirlønarlødurin varð rokkin.

Í stuttum kann stjóraembætið lýsast soleiðis:

• Stjórin og næstimaður á gjaldstovuni vóru regluliga við á fundum saman við løgtingsins figgjarnevndum, eitt nú, tá ið uppskot til figgjarlóg vóru til viðgerðar, ella nýggjar inntøkulógir skuldu finnast ella gerast og aðrar broytast ella strikast.

• Ansa eftir, at Føroya Gjaldstova altíð virkaði eftir galdandi lógum, kunngerðum og fyriskipanum.

• Skráseting av instruksum við støði í galdandi lógum og kunngerðum.

• Uppskot til landskassans inntøkur og útreiðslur – einar tjúgu §§ í Løgtingsins figgjarlóg – vórðu regluliga ár um ár gjørd av stjóranum og hansara næstamanni á gjaldstovuni og handað landstýrinum til figgjarlógaruppskot.

Alt hetta hvarv sum døgg í sólini.

Í 1956 fekk tænastráðgjafi á Føroya Gjaldstovu at vita, at hann ikki kundi hava annað starv um hendi uttan við skrivligum loyvi frá landsstýrinum (løgmanni). Hesi boð vórðu sjálvandi yvirhildin.

Mergurin og sálin í Føroya

Avgreiðslan hjá Føroya Gjaldstovu í Kopargøtu í sjeytiárunum

Gjaldstovu hvarv so við og við í 1986 og fylgjandi ár við sera álvarsligum, umsitingarligum avleiðingum.

Eitt nýtt, fremmant hierarki vísti seg úti í Tinganesi, í stóran mun mannað av akademikarum og ókendum hjálparfólki við bert lítlari ella ongari vitan um bygnaðin av almennari meginfyririting í Føroyum við støði í heimastýrslógini frá 1948 við tilhoyrandi kunngerðum og instruksum. Hendan meginfyririting, varliga og virðiliga uppbygd og væl umsitin í 48 ár, varð ræðandi dag um dag upp á stutta tíð – 7 ár – brotin niður við destruktivum handalagi.

Sum kunnugt kann serviliteitur innibera undirbrotligheit við sleiskni og evnaloysi í spurningum um rangt og rætt. Moralur broytist til amoral.

Tá ið landsstýrisins figgjarlógaruppskot 1987 – sum gjaldstovustjórin fyri fyrstu ferð síðan 1948 ikki átti lut í – varð beint í figgjarnevndina eftir fyrstu viðgerð í Løgtinginum, gjórði Grannskoðanardeild Landskassans gjaldstovustjóran vart við álvarsligar villur í uppskotinum. Villurnar vórðu av grannskoðaradeildini rættaðar, áðrenn Løgtingið fekk uppskotið aftur til aðru og triðju viðgerð.

Um somu tíð var eitt annað lógarsmið um inntøkulógir framt í Tinganesi uttan at gjaldstovustjórin luttók á fundunum. Tað arbeiðið var fongt við villum. Gjaldstovan (stjórin) gav løgmanni skrivliga fráboðan um hetta.

Eitt heimagjørt embætisvald í Tinganesi skrykti støðið undan gjaldstovustjóranum og skrivstovustjóranum í landsstýrinum í 1986.

Sjey ár seinna skramblaði kort húsið. Les: Landskassin og figgjararkervið fóru á ørmundarhús.

Í kronikki í Dimmalætting

”Orðaskifti um búskap” tvey ár seinna, skrivaði táverandi forstjórin (nýtt heiti) í landsskrivstovuni: ”Bygnaðarbroytingarnar hava gjørt miðfyriritingina millum 2 og 3 ferðir so dýra. Landskrivstovan og landsstýrið kostaðu í 1995 umleið 20 milliónir og í 1999 50 milliónir. Seks hálønt leiðarastørv í 1995 vórðu í 1999 økt til 21, ella meira enn trifaldað.”

Í 1964-1979 játtaði Fólkingið samanlagt 120 milliónir til Ílleggingargrunnin fyri Føroyar (Investeringsfond for Færøerne). Hesin grunnur er ætlaður at veita lán til størri almennar íløgur í Føroyum. Seinna játtaði Fólkingið, at grunnurin í serligum føri kundi veita studning.

Tey fyrstu árin varð grunnurin umsitin av Fólkinginum, men í 1980 varð grunnurin fluttur til Føroya soleiðis, at landsstýrið setti eina nevnd, sum skuldi umsita lánsveitingarnar úr grunninum. Fyrsta nevndin varð vald við Mikkjali Helmsdal sum formanni. Føroya Gjaldstova skuldi umsita grunnin, hansara pening og útlán, sum nú vóru komnar. Alt tað roknskaparliga, herundir útlánini og innkrevjing av teimum og ársroknskapir v.m., skuldi umsitast av Føroya Gjaldstovu. Starvsfólkatalið á gjaldstovuni øktist ikki av hesari nýggju, krevjandi umsiting.

Frá fyrsta degi í 1964 fekk Ílleggingargrunnurin avgerandi týðning í figgingini av almennum ílögum. Nú 55 ár eru liðin, síðani Ílleggingargrunnurin fór at virka sum ætlað, er tað ikki ov nógv sagt, at vit í dag ikki høvdu havt ein at kalla nýggjan flogvøll, bergholini, landsvegirnar og Atlantic Airways, sum í dag mynda Føroyar, uttan við figging – 7% lán og studning – úr Ílleggingargrunninum fyri Føroyar.

Ein politiskur flokkur í løgtinginum hevur roynt (roynir

kanska framvegis?) at yvirtaka Ílleggingargrunnin fyri Føroyar. Havandi í huga lagnurnar hjá Vinnulánsgrunninum, Oljugrunninum og yvirhøvur hava í huga allar løgtingsgrunnarnar, sum fyri bert fáum árum síðani vóru blakaðir burtur sum annað skrambul, mugu vit vóna, at ein yvirtøka av Íløgugrunninum ikki verður framd í óðum verki.

Í 1995 setti Løgtingið eina §19-nevnd at útgreina og lýsa orsøkirnar til skeivleikar og mistøk í 80-árunum. Í 2000 gav Føroya Løgting, §19-nevndin, út bókina FRÁGREIÐING UM 80-ÁRINI.

Stórt bókverk, 443 síður.

Vit kunnu triva í verkið:

• Tvey at kalla nýggj farmaskip vórðu strikað í tí føroysku skipaskrásetingini í 1988. Landskassin hevði 1. og 3. veðrætt í skipunum. Hetta kom at kosta landskassanum 47 milliónir krónur. Meðan ein banki við 4. veðrætti fekk sínar 20.000 krónur.

• Veðhaldsskyldur landskassans vórðu mettar at vera 44 milliónir vegna nýbygningar á Skála Skipasmiðju. Tá ið avtornaði, hevði landskassin goldið 280 milliónir.

• Til fiskiskipaupphøgging av 55 skipum rindaði landskassin 279 milliónir ella 34 milliónir meira enn Løgtingið hevði játtað.

• Á síðu 184: Skip, sum í nógv Harrans ár hevði ligið á havsins botni, fekk upphøggingarstuðul. Undarligt at hugsa sær, at eitt skip, sum fekk 1,9 mill. í upphøggingarstuðuli, í dag aftur er til fiskiskap.

• 5 ymisk skipafeløg kostaðu landskassanum 360 milliónir.

Hetta – og milliardaskuld landskassans – rendi ein tóman landskassa av knóranum heystið 1992.

Hesin ørskapur 1986-1992, lat okkum kalla hann eina tragikomiska komediu, tykist at vera farin í gloymskuna:

Í apríl 2013 varð hakin settur í moldina úti á Marknagili. Hetta var byrjanin til ein nýggjan meginskúla, sum skuldi verða Føroya størsti miðnámskúli.

Skjótt var eingin semja um, hvussu stórus hesin Miðnámskúlin skuldi vera, hóast glæstrihúsið frá einum arkitektfelag varð alment kunngjørt og góðkent.

Ikki nóg mikið við tí. Heitið Meginskúlin á Marknagili hvarv sum í gandi, og upp reis sum ein annar fuglur Fønix eisini sum í gandi: Meginskúlin skuldi nú eita Glasir. Elligamli siðurin at navngeva skúlar við knýti at staðnum ella økinum, har skúlarnir skuldu standa, varð fyrst brúktur og síðani vrakaður.

Við hesum gandaorði GLASIR hvurvu umframt Meginskúlin á Marknagili fleiri onnur skúlanøvn: Studentaskúlin í Hoydølum, Tekniski Skúlin í Havn og Føroya Handilsskúli. Hesir fingtu somu navnabroyting: GLASIR.

Í Klaksvík er ein tekniskur skúli, hann tykist ikki at hava fingið navnabroyting!

Byggingin av GLASIR á Marknagili hevur í fleiri ár verið merkt av óloysiligum byggi- og figgjarfløkjum við álvarsligum politiskum og figgjarligum avleiðingum. Frá fyrsta degi, tá ið hakin varð settur í moldina í 2013, tyktist høgra hond ikki at vita nakað um, hvat ið vinstra hond gjørði.

Nær hesin hurlivasin, sum fløkt tungutala í 6 ár, fær ein enda, tykist ongin at vita. Fyrst hvarv høvuðsbyggifelagið, og tað málið liggur ætlandi í Føroya rætti; so stakk landsstýrslimurin við skúlamálum sítt embætið í sekkin; løgtingsins eftirlitsmaður fekk sekkin; figgjareftirlitið misti tamarhaldið; løgtingsins figgjarnevnd veit hvørki út ella inn; løgtingsjáttanir í milliónatali oyramerktar til ávís endamál skúla-byggingini viðvíkjandi, eru brúktar til onnur endamál.

Sanniliga: Ørskapsins kavalkada!

Hóast hesin Føroya størsti skúli nú á sætta ella sjeynda ári ikki tykist at vera liðugt bygdur og nógv milliónir framhaldandi ikki eru goldnar, so varð hann vígdur og handaður Mentamálaráðnum í 2018.

At rættarsamfelagið og vanligt vit og skil tykist at rilla, er ikki ov nógv sagt.

Ein onnur ”figgjargøla” – ikki GLASI ólík – Landsjúkrahúsið í gerð úti í Sandagerði – liggur tikkandi á borðinum til eitt komandi løgting?

Hóast undirritaði er givin við at skriva um farnar dagar, verður fjasað eitt sindur við penninum (telduni) mest sum av gomlum vana. Men 31. august fari eg á val.